

VOR een keertje zien we ons verplicht in een artikel de term rooms-katholiek te gebruiken. Dat voorvoegsel 'rooms' hebben we immers nodig om het verschil uit te klaren tussen de grote Kerk van Rome en de kleine oudkatholieken. Laatstgenoemden beschouwen zich als waarachtig katholiek en willen zich als Kerk oriënteren op de vroeg-christelijke, wat tot uitdrukking komt in de naam 'oudkatholiek'. De Kerk is katholiek in die zin dat ze het drievoudige ambt kent van diaken, priester en bisschop, en dat het geloof wordt beleefd door de zeven sacramenten waarin Gods genade zichtbaar nabij komt.

Vandaag leven oudkatholieke gemeenschappen in Nederland, Duitsland, Zwitserland, Slowakije en Polen. Hun wieg staat evenwel in het Nederlandse Utrecht. We schrijven 1723, wanneer het kapittel aldaar Cornelis Steenoven verkiest tot nieuwe aartsbisschop, evenwel zonder toestemming van de paus.

Deze breuk met Rome was het resultaat van een aanslepend conflict tussen Hollandse katholieken en het Vaticaan over het pauselijke gezag. De weliswaar geldig gewijde Steenoven was de eerste van Rome afgescheiden bisschop van de oudkatholieke Kerk. Slechts een geringe minderheid van de Nederlandse katholieken sloot zich bij hem aan. Zij noemden zich Rooms-Katholieke Kerk van de Oud-Bisschoppelijke Cleriezie.

Vredeswens

De afkondiging in 1870 (door de autoritaire en inmiddels zalige Pius IX) van het dogma van de pauselijke onfeilbaarheid leidde in Duitstalige landen tot nieuwe kerkelijke afsplitsingen. De bisschoppen van deze Altkatholische Kirche zochten contact met Utrecht en stichtten in 1889 samen de Unie van Utrecht, onder voorzitterschap van de oudkatholieke aartsbisschop van de Domstad.

Samen vormen ze autonome Kerken, geheel onafhankelijk van Rome. Hun positie is het best te vergelijken met de anglicaanse Kerken: plaatselijke gemeenschappen die op hun eigen rechten staan. Zo vieren de oudkatholieken al heel lang eucharistie in de volkstaal en schaften ze reeds in de negentiende eeuw het verplichte priestercelebaat af. De oudkatholieke liturgie lijkt sterk op de huidige rooms-katholieke. Een afwijking: de vredeswens wordt gegeven vóór het eucharistische hooggebed.

De oecumenische arbeid tussen Utrecht en Rome kwam in de jaren 1960 veelbelovend op gang. Tussen de oudkatholieke en de rooms-katholieke Kerk bestaan dan ook geen wezenlijke geloofsverschillen. Bovendien bleven voor Rome de oudkatholieke ambtswijdingen en sacramenten steeds geldig, al staan de oudkatholieken op een bisschopskeuze zonder inmenging van het Vaticaan. De dialoog stokte in de jaren 1980 om verschillende redenen. De overstap van enkele rooms-katholieke priesters bijvoorbeeld

De oudkatholieken wijden ook vrouwen (hier in 1997) tot diaken en priester. © Hollandse Hoogte

Eigen wegen gaan

Neen, oudkatholieken is geen soort conservatieve gelovigen. De term slaat op een af-scheuring in de Kerk met wortels tot in de achttiende eeuw. De huidige oudkatholieken zijn christenen die, los van Rome, eigentijds Kerk willen vormen. Ook vrouwen en gehuwden kunnen in deze kerkgemeenschap priester worden. Dat neemt niet weg dat ook de oudkatholieken af te rekenen hebben met een krimpende gemeenschap.

Erik De Smet

Oudkatholieken, los van Rome maar katholiek

naar de oudkatholieke Kerk (om er gehuwd priester te kunnen zijn) was voor vele rooms-katholieken moeilijk te verteren.

Vrouwen priester

Haast tegelijk met de anglicanen beslisten de oudkatholieken in de jaren 1990 ook vrouwen tot de wijding toe te laten. In 1997 ontving de eerste vrouw de diakenwijding, twee jaar later volgde de priesterwijding. Deze gebeurtenis verstoortte de oecumenische relaties met de rooms-katholieken danig. Rome verzet zich tegen dergelijke wijdingen op basis van de traditie. Kardinaal Simonis, rooms-katholiek aartsbisschop van Utrecht, reageerde bovendien geprikkeld toen de oudkatholieken in 2000 Joris Vercammen verkozen als nieuwe aartsbisschop van Utrecht. De Vlaming Vercammen is een gewezen priester van het bisdom Antwerpen die in 1988 oudkatholiek werd.

In 2002 publiceerden Nederlandse oud- en rooms-katholieken een document waarin men stelde in gesprek te blijven. Bovendien hecht mgr. Vercammen zelf groot belang aan de oecumenische relaties. De oudkatholieke aartsbisschop woonde aldus de installatie van Benedictus XVI in Rome bij. „Wij hebben geen probleem met een bisschop van Rome als primaat, als symbool van eenheid”, aldus mgr. Vercammen. „Wel met een 'superbisschop' van Rome die overal in de Kerk zeggenschap heeft.” Onlangs was er ook een gezamenlijke avond van rooms-katholieke en oudkatholieke priesterstudenten van beide bisdommen.

Ook de band met de anglicanen wordt verder uitgebouwd. Onlangs brachten mgr. Vercammen en de Zwitserse mgr. Muller een bezoek aan Rowan Williams, aartsbisschop van Canterbury. Oudkatholieken en anglicanen erkennen al sinds de jaren 1930 elkaars ambt en sacramenten. Een

agendapunt was de overlappende 'jurisdicties': de Nederlandstalige anglicanen hebben immers een eigen bisschop.

In Nederland zijn er vandaag 26 oudkatholieke parochies met samen zowat zesduizend gelovigen. Opvallend: ze hebben voldoende priesters en priesterkandidaten (die deels opgeleid worden aan de universiteit van Utrecht). En toch... Vanaf deze maand bezinnen de oudkatholieken zich over de toekomst van hun Kerk. Het kerkverband heeft immers af te rekenen met een kleiner wordende gemeenschap en minder inkomsten. Dat is opvallend, want oudkatholieken richten zich op een eigentijdse theologie, zijn democratisch georganiseerd en aanvaarden vrouwen in het ambt. Invloed van pauselijke uitspraken is er evenmin. En toch is bij hen geen heropleving te bespeuren. Wat nog maar eens aantoonde dat de crisis van Kerk en geloof veel fundamenteler is dan louter de vorm en de kerkordening.

Wereldraad beraadt

ASSEMBLEES van de Wereldraad van Kerken, 's werelds belangrijkste koepel van christelijke Kerken, blijken telkens mijlpalen in de geschiedenis van de oecumene. In februari had in het Braziliaanse Porto Alegre de negende algemene vergadering van de wereldraad plaats.

De raad verenigt 347 kerkgemeenschappen uit 120 landen, bij hen orthodoxen en oudkatholieken (zie hiernaast), maar de katholieke Kerk is geen lid. Tot nog wezen alle pausen dan ook steeds op het unieke karakter van de Kerk van Rome. Toch speelden in Porto Alegre katholieken wel degelijk een rol, die van waarnemer. De officiële delegatie telde twintig hoofden.

Werk genoeg, daar in Brazilië, want de oecumene sputtert al sinds jaren. Zo moest de assemblee alvast op zoek naar een nieuw evenwicht met de orthodoxe Kerken. Door de talrijke protestantse groepen voelen zij zich in een minderheidspositie gedrukt. Beslissen doet de raad voortaan op basis van consensus.

En ook aan de oecumenische structuren schort wat, want aan de basis blijkt oecumene meer vanzelfsprekend dan 'hogerop' in de Kerken. Ook al zijn hoge ambtsdragers elkaar genegen, ze blijven op obstakels stuiten.

Katholieken lid?

De assemblee wilde de plaats van de Wereldraad van Kerken in de oecumenische beweging scherper afbakenen en ook het vraagstuk van de globalisering kwam ter sprake. Zijn de structuren zoals ze organisch zijn gegroeid nog aangepast aan het huidige oecumenische landschap?

Zo duiken zowat overal in de wereld kleinere kerkgemeenschappen op van evangelische en pentecostaalse signatuur, de zogeheten pinksterkerken. Niet in het minst gastland Brazilië wordt met het fenomeen geconfronteerd, maar ook in Europa zijn de pinksterkerken in opmars. Het probleem? Deze Kerken houden zich buiten de oecumenische overlegstructuren en vertonen vaak amper belangstelling voor samenwerking met andere Kerken.

Hét probleem blijft evenwel het niet-lidmaatschap van Rome, wereldwijd nochtans de grootste christelijke Kerk. Heeft het zin om in deze 'dubbelslachtige' toestand verder de Wereldraad van Kerken te organiseren? Te meer daar katholieken in nationale oecumenische organen wel probleemloos een formeel lidmaatschap opnemen. Sommige katholieken reizen immers naar Porto Alegre als nationale vertegenwoordiger. De slagzin van de assemblee luidde: „God in uw genade, vernieuw de wereld.” (EDS)